

671

Hogy felengedjen a jég...

Súlyos börtönbüntetésre ítélnék bányászokat, vasasokat, szakmunkásokat és segédmunkásokat: fegyverrejtegetésért, géppisztoly, kézi gránát, lángszóró miatt. Szigorú ítéletek hangzanak el szürke bírósági termekben, s nyomukban munkásemberek akik együtt kerülnek a vádlottak padjára lump, garázdá munkakerülőkkel, közönséges bűnözőkkel, - kezdenek meg sokévi sanyalódást. S ez még akkor is sanyalódás marad, ha az 1956 utáni börtönüket nem lehet egy napon emlegetni a Rákosi-Farkas-Péter-banda börtöneivel. S ezek az emberek valóban vétkesek is. Am a történelem előtt nem a kesztölci bányász és a kecskeméti segédmunkás a felelős, hanem az, aki idáig juttatta, egy sorba a terrorista szökött fegyencsel és a részeges vásári tolvajjal. Az, aki elkésztette ezt a béketűrő, otthonát, családját szerető és alapjában sohasem gyűlölkedő népet. S benne a munkásosztályt. Sokat irtak és beszéltek ebben az országban a munkásosztály hatalmáról, tekintélyéről, öntudatáról. De valahogyan olyanformán, mint valami titokzatos hatalomról, amely - akár a középkorban elképzelt Isten - a fellegek között lakik.

Mert az egyes munkás ritkán érezhette hatalmát. A gyár vezetésébe /amelyről minden nap elmondták neki, hogy az övé/ nem szólhatott bele, s még kevésbé az ország vezetésébe.

Ennek a munkásosztálynak mindennapi életébe robbant bele október 23. S már akkor, a harc napjaiban meg lehetett állapítani, hogy az ipari fellegvárak keményen, szívósan és makacsul védték - nem az ellenforradalmat és nem a forradalmat - hanem a maguk elképzelését a forradalomról. Ahol néhány ügyes, nagyszájú ellenforradalmi elem ebbe az irányba tudta lökni az eseményeket, ott ebbe az irányba terelődtek, de a tömeg mélységeiben nem Horthy-Magyarország élt mint eszménykép. Tankok ágyacsüvei közt menetelő tüntetők kiáltották büszkén: "Nem vagyunk fasiszták!" - s valóban, a rombolások, a gyűlölkedés, az embertelenség garázdálkodó és lincselő banditái nem a munkásokból vagy az egyetemi egységekből kerültek ki.

Az összekép azonban - az éppen csak az összeképet tekintő és alaposabban nem elemző előtt, különösen egyes népi demokratikus országok sajtója és rádiója előtt - zavarossá vált. Ebben a képben minden harcoló az ellenforradalom harcosának tűnt. Huligánokról beszélnek és csöcselékről - és valóban látunk huligánokat is, csöcseléket is.

De ugyan volt-e a világnak olyan, milliókat megmozgató forradalmi eseménye, amely ne kavarta volna fel a lumpenproletariátust, ne dobta volna felszínre a szállott elemeket, a volt bűnözőket, fegyencselket? Tegyük hozzá: nyilvánvalóan szándékosság volt abban, ahogyan egyes helyeken derűre-borúra mindenkit kiszabadítottak a börtönökből.

Most azonban nem erről akarunk beszélni, hanem munkásosztályunk egy részéről, amely akarva-akaratlanul egy csatasorba kerülhetett ilyen elemekkel. Téved, aki azt hiszi, hogy csak azért, mert a munkásosztályba 1945 után sok deklasszált elem került. Sokkal inkább azért, mert a Rákosi-klikk diktatúrája idején a munkásosztály egy része is deklasszáldott, pontosabban a lumpenproletariátus soraiba került.

Mert 1949-től ebben az országban nemcsak a kisiparos és a középparaszt csabódott és élt rosszul, de a nagy reklámmal az ország gazdájának kikiáltott munkás is. Százszerekek kerestek éppen csak a létminimumnak megfelelő 500-600 forintokat. Az erőszakolt és túlszott iparosítás ide-oda dobálta az embereket az országban, a toborzott munkások szálláshelyeibe, a bányák és építkezések világába. Ezekről a munkahelyekről sok romantikus elképzelés keringett. Valóban: eleinte volt is romantikája a fiatalok áldozatokat vállaló lelkesedésének, a pentelei sarat leküzdő építők akaratának. Később azonban ez is elsekélyesedett, mint a terror légkörében minden. A legközelebbi lakott helytől sokszor 20-30 km-re fekvő barakkok egyre inkább a fegyenctelepekre kezdtek emlékeztetni. A nagy építkezéseken mind nagyobb számmal tűntek fel az internáltak, s mind több lett a szögcsődrótkerítés és az AVH-s őr. Ez az együttlét, az egyenlősítő bérezés, a nem is nagyon sokban különböző szálláshelyek és a koszt szomorú egyveleggé olvadt össze - s ilyen körülmények között tízezrek éltek. Olyan tízezrek, akikről úgy beszél a propaganda, mint a munkásosztály új elemeiről, akik építőmunkán keresztül léptek be az "ipar kapuján", de

R
2

akiknek csak elenésző kis része lépett túl a 600-700 forintos fizetéshatáron. És pedig - jól tudjuk - egyenértékű volt a vándormadár-sorssal: Hát ha akad egy hely, ahol holnap 900 forintot keresek? - mondta Nagy Péter és Kis János, és kikérte munkakönyvét. Mindig másutt, mindig új barakkban, mindig távolabb a családtól, otthontól, a régi fajta társadalom régi, de mégis csak valami fajta erkölcsi normáitól. Vajon véletlen-e, ha ezeken a szálláshelyeken a részegeskedés és a verekedés csakhamar polgárjogot kapott és a KÖMI-s munkahelyek mellett vadnyugati hírnevet szerzett lakótelepek alakultak ki Komlón, Oroslányban, Barcikán?

A kiragadott példa persze valóban csak kiragadott. Többé-kevésbé hasonló sorsa volt az ipar ujoncának az üzemekben is. Az elkésérdést fokozta igen sok iparágban a régi kedvezmények megvonása. E sorok írójának 1956 júniusában Tatabányán keservesen panaszkodtak a cementgyáriak: régen a MÁK idejében az egész tröszt minden munkása kapott illetményessenet, 1949 után a cementgyáriak és a többi nem széntermelő üzem kiesett a kedvezményből. És még ünnepelniük is kellett ezt a hátrányt - mint vivmányt a kapitalista korszak hibáival szemben! Vajon milyen szájizzal ünnepelték? S egyáltalában: felmértük-e, mennyi gyuananyagot adott 1956 október őrriási puskaporos hordójába a sok kényeseredett ünneplés, mondívacsinált lelkesedés, undorodó fintorral produkált taps?

Sokakat meglepetés ért, amikor az őrriási népmozgalom során sok ezer munkás si könnyel ment el a sötét, a munkáshatalmat is sértő és lerombolására irányuló törekvés mellett. De nem azért, mert ezek a férfiak és asszonyok és fiatalok nem akartak munkáshatalmat, hanem azért, mert azt a Magyarországot, amelynek címerét kitépték a zászlók selyméből és összesusták a falak orman, nem érezték munkáshatalomnak! S ezért azok felelősek, akik az osztály hatalma helyébe egy klikk dik aturáját állították. Erről a felelősségről beszélni kell most, amikor a munkásosztály - bár részben hagyta magát félrevezetni ellenforradalmi elemektől és demagógiától - még tapogatózva és bizonytalanul, de már megtalálja a helyét az üzemi munkástanácsokban és mind magabiztosabban szól bele az állami és a gazdasági élet irányításába. Beleszól, a tudjuk, ha a Termelői Országos Tanácsa ma valósul, jobban érvényesítheti majd hatalmát az állami tervezésben, a népgazdaság kialakításában. An ez nem történik máról holnapra. Vastag jégpáncélnak kell leolvadnia a lelkekről. E Vissza kell adni a hitet, a bizalmat a munkásoknak, ak k közül egyesek már eljutottak a géppisztoly és a késigránát nyelvőig, csak hogy hallathassák szavukat. Az elmúlt hetek sok intézkedése, egyes kategóriákban jelentős bérjavítás, másrészt az üzemi munkástanácsok működésének törvénybeiktatása és szabályozása, a szabad munkavállalás visszaállítása, a természetbeni juttatások rendszerének visszaállítása néhány iparágban és egy sor más kézzelfogható tény - mindez máris biztató jel arra, hogy az ország vezetői új uton indultak meg, közelebb a munkásság szívéhez. Csak ez az ut lehet jó az egész országnak. Mert a mi bányászaink, vasasaink, kohászaink, szövőkink jobb életet akarnak - és ebben az országban akarnak jobb életet, ha néhány ezren el is jutottak a nyugatra távozás keserű elhatározásáig. Itt akarnak kis házat építeni, gyereket nevelni, diófát ültetni a kertbe, itt akarnak öreg napjaikra békén ülni pohár sörük mellett. Ha az 1949-et követő évek elvették tőlük ennek biztonságát és reményét, az 1956-ot követő éveknek meg kell ezt hozniuk, vissza kell adniuk.